Ing. Ivan Šaško: V roku 1986 bol gotický kostolík schátraný a prázdny, je zázrak vidieť ho v takejto podobe

Ku kostolu sme sa dostali praktic-

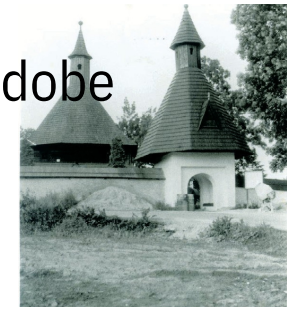

chodov a zdravotníckych zariadení, na druhej strane v podstate zdevastovaný kostolík.
Kostol bol v podstate zavretý od roku 1971. Mal ísť do skanzenu v Zuberci, ale nejako k tomu nedošlo. Nikto nevedel, čo s ním ďalej, v podstate to ani nikoho extra nezaujímalo."

V Tvrdošíne nebol do roku 1988 ani Dom smútku, dnes sú tri

Kostol Všetkých svätých v Tvrdošíne museli rekonštruovať od základu, v roku 2008 ho zapísali do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESC

Na Slovensku nie je až tak veľa pamiatok zaradených do Zozna- mu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Sú výnimočné, jedinečné a hodné ochrany a aj záujmu verejnosti. Jedným z nich je aj gotický kostolík Všetkých svätých v Tvrdošíne. Histo- rické objekty, zvlášť ak majú pri rokoch svojho postavenia za- písaný dátum 600 rokov starý, sú opradené mnohými a niekedy až neuveriteľnými udalosťami. To, že tento drevený kostol ešte stále stojí a je v perfektnom stave možno hodnotiť ako zázrak. Vyhol sa niekoľkým ničivým požiarom, vojnovým konfliktom, a keď už bol zhnitý a prázdny, objavil sa v roku 1985 vo vedení mesta Ing. Ivan Šaško. Nemožno pochybovať, že nebyť jeho zá- ujmu a intervencie, nemali by sme dnes čo obdivovať.

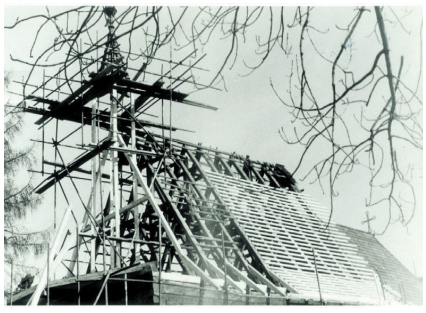

Zachrániť kostol, či riešiť ostatné potrebné veci?

Pri našej aprílovej návšteve Tvrdošína sme sa venovali hlavne tomuto skvostu a zároveň dnes už aj veľkej turistickej atrakcii. Primátor s úsmevom pripomína skutočnosti a realitu, ktorá vtedy v meste vládla.

V roku 1985, keď som sa stal predsedom mestského národného výboru, bol kostolík vydrancovaný a v dezolátnom stave. Svojim predchodcom nič nevyčítam, možno mali iba iný názor na to, čo treba riešiť prednostne, a čo ešte znesie odklad. Faktom však ostáva, že pri pohľade na zhnitú strechu a rozpadnuté drevené časti kostola som v prvej chvíli zapochyboval o možnos- ti jeho záchrany.
Najprv som teda musel o samotnej záchrane presvedčiť sám seba, a až potom mestských poslancov. Ani jedno, ani druhé nebolo jednodu- ché. Na jednej strane v meste chýba- la kanalizácia, mali sme nekvalitné komunikácie, nedostatočnú sieť ob-

Fotografie dokumentujúce havarijný stav kostolíka najvyššieho stupňa.

Návštevu nádherného kostola si nenechala ujsť ani prezidentka SR Zuzana Čaputová. Spoločnosť jej robili primátor Ivan Šaško a jeho zástupkyňa Vlasta Jančeková.

ky, akoby ruka v ruke s potrebou vystavania Domu smútku, lebo ani ten v Tvrdošíne nebol. Otec zomrel v roku 1988, a ešte sme mali odobierku doma. Ale už bol teda vo výstavbe súčasný Dom smútku, ktorý dnes s kostolom tvorí pekný a funkčný komplex. Neskôr sme postavili druhý Dom smútku pri cintoríne na Krásnej Hôrke, čo je naša druhá mestská časť. A nakoniec aj na sídlisku Medvedzie. Tam je už v poradí druhý, lebo prvý, ktorý sme postavili, sme zase zbúrali, keďže sa jednalo len o jednoduchú stavbu. Dom smútku je teraz so všetkým vybavením, aj obradnou miestnosťou. Je menší, ale tiež dobrý," uvádza primátor popri kostole aj ďalšiu mimoriadne potrebnú aktivitu s ohľadom na fungovanie života obyvateľov.

Potom sa v rozhovore vraciame k samotnej záchrane kostola.

„Nespomínam si, že by môj návrh vtedajší poslanci prijali s nadšeným potleskom, ale nakoniec zavážil argument, že ak naši predchodcovia dokázali po toľké stáročia zachovať kostolík pre budúce generácie, musíme to dokázať aj my.
Najprv som ale musel prejsť Tvrdošínom a hľadať po humnách rozobraté dielce kostola, ktoré obyvatelia vo viacerých prípadoch považovali za bezcenné palivové drevo. Čakalo nás aj zásadné rozhodnutie – s kým ísť do záchrany objektu? Na podporu cirkvi som sa nemohol spoliehať. Mala pre svojich veriacich noví murovaný kostol v centre mesta a pri nedostatku vplyvu a finančných prostriedkov v období náboženského útlaku za socializmu nemohla k záchrane kostolíka na cintoríne nijako prispieť."

Samostatne by kostol asi neuspel

Primátor pokračuje: „Rokovaniam s ďalším subjektom by sme sa vďačne vyhli, ale nedalo sa. Bez podpory vtedajšieho Okresného národného výboru v Dolnom Kubíne by sme sa k rekonštrukcii vôbec nedostali. Vtedy môj, v dnešnom poňatí - lobing, na jeho funkcionárov dopadol úspešne len preto, že som bol v tom období poslancom aj členom Rady ONV. Nikto vtedy nemohol vedieť, že vládnuci politický systém má už svoje roky zrátané. Preto aj po rokoch považujem za úspech, že sa mi počas socialistickej éry podarilo vybaviť povolenie na opravu kostola. Aj keď treba povedať aj to, že kostolík figuroval v našej žiadosti ako časť projektu rekonštrukcie a dobudovania celého cintorínskeho komplexu v centre mesta, samostatne by asi sotva uspel.
Popri plote kostola a cintorína, kde je dnes Dom smútku, viedla vtedy normálne cesta, ktorú ľudia bežne využívali. Pod cestou boli záhrady a sady. Dom smútku naprojektoval známy slovenský architekt Jozef Frtús tak, aby s kostolom ladil aj po architektonickej stránke. Pred samotnou výstavbou ale bolo treba vyvlastniť pozemok a všetko, čo je spojené s vydaním stavebného povolenia."

Prebratie certifikátu o zapísaní kostola do Zoznamu UNESCO z rúk ministra kultúry Mareka Maďariča v roku 2008.

Začiatok rekonštrukcie s Pamiatkostavom Žilina

Začiatok rekonštrukcie kostola pripadol na rok 1987. Práce na samotnej stavbe mesto zadalo žilinskému Pamiatkostavu, ktorý mal v Tvrdošíne oproti železničnej stanici pobočku. Jeho špecialisti sa zúčastňovali všetkých rokovaní, ktoré sa týkali priebehu prác a ďalšieho postupu.

„V rokoch 1990-92 už prebiehali práce pod vedením reštaurátora Ondreja Dzúrika. Bol som s ním v každodennom styku a môžem potvrdiť, že tento známy odborník strávil v kostolíku prakticky dva roky života," pripomína primátor jednu z dôležitých osobností celého vývoja.

„Ani toto obdobie nemožno nazvať pokojným. Každú chvíľu sme museli pamiatkarským inštitúciám predkladať projekty a obhajovať navrhované postupy, pretože značnú podporu už získavala alternatíva, podľa ktorej mal byť kostolík premiestnený do skanzenu. Takúto možnosť som nepripustil a záväzne som vtedy vyhlásil, že si kostolík nedáme vziať a opravíme si ho sami."

Ocenenie od organizácie Europa Nostra

Zápisu do zoznamu UNESCO predchádzalo ocenenie paneurópskej federácie pre kultúrne dedičstvo EUROPA NOSTRA (európske združenie pamiatkarov, architektov, reštaurátorov, umelcov a environmentalistov so sídlom v Haagu) za „zachovanie a vynikajúce zreštaurovanie významnej pamiatky drevenej architektúry a jej vnútorné vybavenie ručnou prácou".

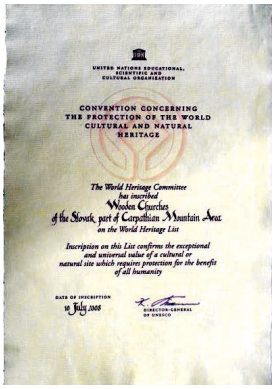
UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION

CONVENTION CONCERNING THE PROTECTION OF THE WORLD CULTURAL AND NATURAL HERITAGE

The World Heritage Committee has inscribed Wooden Churches of the Slovak part of Carpathian Mountain Area on the World Heritage List

Inscription on this List confirms the exceptional and universal value of a cultural or natural site which requires protection for the benefit of all humanity

DATE OF INSCRIPTION 28 July 2008

DIRECTOR-GENERAL OF UNESCO

„Prvý výrazný úspech ohľadom vykonanej práce sa dostavil v roku 1994, keď sme získali cenu paneurópskej organizácie Europa Nostra. Veľmi si ju cením, pretože sme ju nedostali za zachovanie, ale za záchranu kostolíka, a v tom je veľký rozdiel," hovorí ďalej Ivan Šaško. „Vtedy som prvýkrát verejne a nahlas vyslovil to, čo som si v duchu predsavzal na samom začiatku. A síce, že nepoľavím dovtedy, kým sa kostolík nedostane do zoznamu svetového dedičstva UNESCO."

Nominácia do UNESCO

Slovenská republika predložila v roku 2006 do Centra svetového dedičstva v Paríži návrh na zápis „Drevené kostoly v slovenskej časti Karpatského oblúka". Tvrdošínsky Kostol Všetkých svätých bol jedným z 8-ich nominovaných (rímsko-katolícke kostoly v Hervartove a Tvrdošíne, evanjelické artikulárne kostoly v Kežmarku, Leštinách a Hronseku (kostol a zvonica) a kostoly východného obradu v Bodružali, Ladomírovej a Ruskej Bystrej). Nasledoval prísny monitoring Pamiatkového úradu SR, Krajského pamiatkového úradu, Ministerstva kultúry SR, ale hlavne pracovnej skupiny expertov z UNESCO. Vynikajúce hodnotenie získal kostol od monitorovacích komisií aj vďaka kultivovanému prostrediu, ktoré je chápané ako územie ochranného pásma a zahŕňa okrem samotnej kultúrnej pamiatky aj priľahlý cintorín a záhrady, patriace k zástavbe neďalekých rodinných domov. Do areálu patrí aj Dom smútku s vydláždenými a trávnatými plochami, doplnenými o skupiny ihličnatých stromov a kamenná plastika. „Dobrá známka" padla i za zachovanie panorámy a siluety kostola v danom prostredí.

Nespomínam si, že by mi tlieskali pri návrhu zachrániť náš kostol

V Tvrdošíne nebolo zo súčasnej infraštruktúry prakticky nič, museli sme postaviť aj Dom smútku

Jediný kostol na Slovensku, ktorý má ocenenia Europa Nostra aj UNESCO

„Spracovaniu projektu na nomináciu kostola pre zápis do zoznamu UNESCO predchádzala intenzívna odborná diskusia a komparatívna štúdia, ktorá porovnávala a vyhodnocovala naše a ostatné európske drevené kostoly", povedal vtedy jeden z pilierov úspešného zápisu kostola do UNESO Ing. Miloš Du- dáš CSc., riaditeľ Pamiatkového ústavu v Žiline. „Medzinárodnej organizácii ICOMOS, ktorá zodpovedala za odborné posúdenie konkrétnych nominácií kultúrnych pamiatok sme museli v kanadskom Quebecu zdôvodňovať, prečo získal projekt tak vysoko kladné odborné hodnotenie a odporúčanie pre zápis. Potom nasledovali otázky jednotlivých členov Výboru svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO, ktorí rozhodovali o zápise. Obhajobu sme zvládli tak, že na záver Výbor jednomyseľne našu nomináciu schválil."

Na základe kritérií o výnimočnej univerzálnej hodnote bol Kostol Všetkých svätých 7. júla 2008 zapísaný do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO a tým zaradený k pamiatkam celosvetového významu. Primátor Ivan Šaško sa zúčastnil slávnostného odovzdávania certifikátov, ktorý za mesto Tvrdošín prevzal 24. februára z rúk ministra kultúry SR Mareka Maďariča.

Genius loci celého komplexu

Potom sme sa s pánom primátorom vydali priamo na návštevu kostola. Na vlastné oči som sa mohol presvedčiť, že osobný zážitok je vždy najlepší. Z celej lokality vyža- roval povestný „genius loci", teda osobitý duch miesta.

Spoločnosť nám robili aj pracovníčky odboru kultúry pri mestskom úrade. Viaceré zaujímavosti spojené so súčasným a historickým životom kostola nám porozprávala Mgr. Erika Čajková, ktorá tu rovnako vyrastala od detstva.

„Bolo šťastie, že sa pán primátor vložil do záchrany tohto kostolíka, lebo to už bola naozaj ruina. Keď- že som tu prežila detstvo, pamätám si, ako sme sem chodili a nakúkali dovnútra. Keďže tu neboli žiadne doskové obloženia, iba trámy, videli sme len neporiadok, stavebný materiál, a čo sa týkalo umeleckých predmetov a zariadenia kostola, prázdno. To bolo po reštaurátorských dielňach alebo rozobraté medzi obyvateľmi po meste. Celé obrastené drevinami, krivé stromy, pred vchodom krivé hroby. To sa muselo všetko vyčistiť, celý koreňový systém stromov vyklčovať, niektoré hroby boli spred kostolíka aj premiestnené.

Keď sa robila rekonštrukcia, remeselníci museli kompletne urobiť krov, položiť nové trámy na spodok a robiť od základu aj s kamennou podlahou. Kedysi tu bola už len drevená zhnitá podlaha.

Mesto dáva nemalé peniaze na údržbu kostolíka, stále ho musí udržiavať, upravovať okolie, robia sa preto aj rôzne projekty zamerané na získanie peňazí z ministerstva kultúry.

Komplexná rekonštrukcia objektu prebehla v rokoch 1986 – 1993, ale odvtedy prešiel ešte viacerými obnovovacími prácami. Niekoľkokrát bola natieraná šindľová strecha, keďže je tu vysoká vlhkosť, musel sa interiér, a najmä hlavný oltár čistiť od plesne. Aj krov bol napadnutý červotočom, aj to sa muselo riešiť. Tým, že stavebným materiálom je predovšetkým drevo, tak sa treba starať možno viac ako o iný materi- ál. Je zrejmé, že mesto sa stará, aj o kostol, aj jeho okolie. Je to cítiť, keď prichádzate, všetko je vykosené, vy- zametané, vyčistené.

Náš kostol je z drevených kostolov Slovenska naozaj jeden z najstar- ších, dendrochronologickým vý- skumom najstarších pôvodných br- vien a trámov je potvrdená polovica 15. storočia. V roku 2007 sme robili takýto výskum, odoberali sa vzorky a podľa letokruhov sa potvrdilo, že stromy odpílili v roku 1435 – 1440. Sú to najmä vstupné oblúky na dverách.

Kostolík bol pôvodne evanjelickým, ale v rámci rekatolizácie sa stal katolíckym. Evanjelické kostoly sa stavali mimo mesta, a to bolo pre jeho zachovanie dosť kľúčové. Začiatkom 20. storočia v Tvrdošíne bývalo okolo 800 obyvateľov, polovica domov bola drevených. Tým, že stál mimo mesta, bol chránený od požiarov, keďže mesto viackrát vyhorelo. Teraz už to tak nepríde, keďže Tvrdošín sa aj tu rozrástol a ulice a domy siahajú prakticky až ku areálu.

Konajú sa tu aj hudobné koncerty, recitály, a výnimočne aj sobáše, aj keď skôr od evanjelickej cirkvi. V roku 2000 tu bol naposledy katolícky sobáš, lebo v Tvrdošíne máme ešte tri katolícke kostoly. Bývajú tu pravidelne aj iné akcie evanjelickej cirkvi, keďže evanjelici majú v Tvr- došíne len modlitebňu.

Návštevnosť kostola je stále vysoká, aj keď, samozrejme, počas korony bola dočasne znížená. Kostolík sem chodia obdivovať ľudia z celého sveta, jednak jednotlivci, ale aj or- ganizované skupiny, ktoré si dávajú šnúru po pamiatkach UNESCO, či iných pamätihodnostiach Oravy a Slovenska.

Ľudia, ktorí sú nadšení pre takú- to históriu sú schopní cestovať aj tisícky kilometrov. Japonec priletí do Rakúska, tam si prenajme auto a ide pozrie kostolík do Tvrdošína. Tu je schopný si ho hodinu obzerať a fotografovať. Takto sem už zavítali návštevníci z niekoľkých desiatok krajín sveta.

Deti sem chodia pravidelne, žiaci z Tvrdošína v rámci školského vyučo- vania všetci (tretiaci) z obidvoch zá- kladných škôl. Robia si sem aj výlety v rámci ukončenia školského roka, alebo vlastivedy, či zemepisu. Rovnako tak skupiny dôchodcov. Prí- du sem na autobuse aj s kňazom, po- modlia sa tu, zaspievajú si marián- ske pesničky, od nás dostanú výklad a idú spokojní ďalej. Chodia sem aj študenti cez Erasmus, kunsthistori- ci, skrátka široká paleta ľudí."

Stanislav Krakovský

Foto archív mesta Tvrdošín